

Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat

Julkinen

Pohjanmaan hyvinvointialue, aluehallitus
kirjaamo@ovph.fi

Valvontapäätös

Viite LSSAVI/12964/2024, LSSAVI/8015/2025, LSSAVI/8040/2025,
LSSAVI/8042/2025, LSSAVI/8043/2025, LSSAVI/8045/2025,
LSSAVI/10685/2025, LSSAVI/19264/2025 ja LSSAVI/19278/2025,
LSSAVI/20301/2025

**Asia Pääsy terveydenhuoltolain (1326/2010) 51 b §:n 1
momentin mukaiseen perusterveydenhuoltoon
kuuluvaan suun terveydenhuoltoon Pohjanmaan
hyvinvointialueella**

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto on valvonut Pohjanmaan hyvinvointialueen suun terveydenhuollon hoitoon pääsyä 28.12.2023 alkaen. Aluehallintovirasto antoi 12.11.2024 päätöksellään LSSAVI/12964/2024 Pohjanmaan hyvinvointialueelle huomautuksen siitä, että kiireetön suun terveydenhuollon hoitoon pääsy ei ole toteutunut terveydenhuoltolain 51 b §:n (lailla 117/2023 lisätty, väliaikaisesti voimassa 1.9.2023-31.10.2024) mukaisesti neljän kuukauden kuluessa hoidon tarpeen arvioinnista. Lisäksi aluehallintovirasto antoi Pohjanmaan hyvinvointialueelle huomautuksen siitä, että potilaille ei ole ilmoitettu hoitoon pääsyn ajankohtaa potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 4 §:n mukaisesti.

Aluehallintovirasto pyysi Pohjanmaan hyvinvointialueelta jatkoselvitystä 31.1.2025 mennessä siitä, mihin toimenpiteisiin hyvinvointialue on ryhtynyt potilaslain 4 §:n toteuttamiseksi. Pohjanmaan hyvinvointialueen selvityksen mukaan hyvinvointialueella ei ole ponnisteluista huolimatta päästy tilanteeseen, että kiireettömän hoidon aikuispotilaille pystyttäisiin antamaan vastaanottoaika yhteydenoton yhteydessä.

Hyvinvointialueen antamasta selvityksestä käy ilmi kiireettömän hoidon hoitojonot yksiköittäin 2.1.2025. Kruunupyy 9 kk, Luoto 9 kk
Pedersöre 10 kk, Pietarsaari 10 kk, Uusikaarlepyy 9 kk, Vöyri 9 kk
Mustasaari 13 kk, Maalahti 10 kk, Närpiö 6 kk, Kristiinankaupunki 1–2 kk
Vaasa 15 kk ja Laihia 13 kk.

Voimassa olevan terveydenhuoltolain 51 b §:n (lailla 848/2024 lisätty, voimassa 1.1.2025 alkaen) 1 momentin mukaan poiketen siitä, mitä 51 a §:ssä säädetään, 51 §:ssä tarkoitettussa arviossa, joka koskee perusterveydenhuoltoon kuuluvaa suun terveydenhuoltoa, hammaslääketieteellisesti tarpeelliseksi todettu tutkimus tai tarpeelliseksi todetun hoidon ensimmäinen tutkimus- tai hoitotapahtuma on järjestettävä potilaan terveydentila ja sairauden ennakoitavissa oleva kehitys huomioon ottaen kohtuullisessa ajassa, kuitenkin kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun 51 §:ssä tarkoitettu arvio on tehty.

Aluehallintovirasto on ottanut asian selvitettäväkseen uutena terveydenhuollon valvonta-asiana.

Kuuleminen

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto on 9.5.2025 pyytänyt Pohjanmaan hyvinvointialueelta selvitystä ja selitystä asiassa ja varannut sille hallintolain (434/2003) 34 §:n ja uhkasakkolain (1113/1990) 22 §:n mukaisesti mahdollisuuden antaa asiassa ennen sen ratkaisemista kirjallisen selityksen.

Pohjanmaan hyvinvointialueen johtava hammaslääkäri Hanna Kangasmaa on antanut aluehallintovirastolle 5.6.2025 päivätyn selvityksen ja selityksen.

Aluehallintoviraston ratkaisu ja perustelut

Ratkaisu

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto määrää sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023) 39 §:n 1 momentin nojalla Pohjanmaan hyvinvointialueen saattamaan suun terveydenhuoltoon hoitoon pääsyn terveydenhuoltolain 51 b §:n 1 momentin mukaiseksi sekä ilmoittamaan potilaille hoitoon pääsyn ajankohdan potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 4 §:n edellyttämällä tavalla.

Aluehallintovirasto velvoittaa sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023) 39 §:n 2 momentin nojalla Pohjanmaan hyvinvointialueen noudattamaan edellä annettuja määräyksiä yhteensä 800 000 euron sakon uhalla seuraavasti:

Pohjanmaan hyvinvointialueen suun terveydenhuoltoon tulee päästä kuuden kuukauden kuluessa hoidon tarpeen arvioinnista. Toiminta on saatettava lainmukaiseksi kahdeksan (8) kuukauden

kuluessa tämän määräyksen antamisesta eli 10.8.2026 mennessä. Uhkasakko 500 000 euroa.

Pohjanmaan hyvinvointialueen suun terveydenhuollossa tulee ilmoittaa potilaille hoitoon pääsyn ajankohta hoidon tarpeen arvion yhteydessä. Toiminta on saatettava lainmukaiseksi kahdeksan (8) kuukauden kuluessa tämän määräyksen antamisesta eli 10.8.2026 mennessä. Uhkasakko 300 000 euroa.

Aluehallintoviraston toiminta päättyy 31.12.2025 ja uusi valtakunnallinen Lupa- ja valvontavirasto (LVV) aloittaa toimintansa 1.1.2026.

Pohjanmaan hyvinvointialueen tulee antaa 31.8.2026 mennessä LVV:lle selvitys siitä, mihin toimenpiteisiin hyvinvointialue on tässä päätöksessä todettujen epäkohtien korjaamiseksi ryhtynyt. Selvitykseen tulee liittää tiedot hoitoon pääsyajoista, hoitoon pääsyn ajankohdan ilmoittamisesta ja mahdollisista jonoon asetetuista hoitoa odottavista potilaista (jonossa olevien potilaiden sekä yli kuusi kuukautta hoitoon pääsyä odottaneiden potilaiden lukumäärä).

Jos annettuja määräyksiä ei ole noudatettu asetettuun määräaikaan mennessä, eikä toimintaa ole saatettu lainmukaiseksi, tullaan ryhtymään uhkasakon tuomitsemista koskeviin toimenpiteisiin. Uhkasakko voidaan tuomita maksettavaksi, jos määräyksiä ei ole noudatettu eikä määräysten noudattamatta jättämiseen ole pätevää syytä.

Perustelut

Sovellettava lainsäädäntö

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021, jälk. järjestämislaki) 4 §:n 1 momentin mukaan hyvinvointialueen on suunniteltava ja toteutettava sosiaali- ja terveydenhuolto sisällöltään, laajuudeltaan ja laadultaan sellaisena kuin asiakkaiden tarve edellyttää. Asiakkaan yksilöllisestä palvelutarpeen ja hoidon tarpeen arvioinnista säädetään erikseen. Palvelut on toteutettava yhdenvertaisesti, yhteen sovitettuina palvelukokonaisuuksina sekä hyvinvointialueen väestön tarpeet huomioon ottaen lähellä asiakkaita. Palveluja voidaan koota hyvinvointialueen alueella suurempiin kokonaisuuksiin silloin, kun palvelujen saatavuus ja laadun turvaaminen edellyttävät erityisosaamista tai kalliita investointeja tai kun palvelujen tarkoituksenmukainen, kustannusvaikuttava ja tehokas toteuttaminen

edellyttävät sitä. Palvelujen kokoamisesta suurempiin kokonaisuuksiin valtakunnallisesti ja hyvinvointialueiden välisen sopimuksen perusteella säädetään 9, 36 ja 39 §:ssä.

Järjestämislain 8 §:n 1–2 momenttien mukaan hyvinvointialue vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä alueellaan ja on järjestämisvastuussa asukkaidensa sosiaali- ja terveydenhuollosta. Hyvinvointialue saa järjestää ja tuottaa itse sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja toisen hyvinvointialueen alueella vain toimiessaan yhteistyössä tai yhteistoiminnassa kyseisen hyvinvointialueen kanssa siten kuin hyvinvointialueesta annetun lain 6 tai 9 §:ssä tai 8 luvussa taikka tämän lain 9 §:ssä tai 5 luvussa säädetään. Muiden kuin hyvinvointialueen asukkaiden oikeudesta saada hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja säädetään erikseen. Järjestämisvastuun sisällöstä säädetään hyvinvointialueesta annetun lain 7 §:ssä. Hyvinvointialueella on oltava riittävä osaaminen, toimintakyky ja valmius vastata sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä ja sen on huolehdittava asukkaidensa palvelutarpeen mukaisesta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuudesta kaikissa tilanteissa. Järjestämisvastuunsa toteuttamiseksi hyvinvointialueella on oltava palveluksessaan toiminnan edellyttämä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstö sekä hallinnollinen ja muu henkilöstö, hallinnassaan asianmukaiset toimitilat ja toimintavälineet sekä muut tarvittavat toimintaedellytykset. Lisäksi hyvinvointialueella on oltava järjestämisvastuunsa toteuttamisen edellyttämä riittävä oma palvelutuotanto.

Järjestämislain 12 §:n 1 momentin mukaan hyvinvointialue voi tuottaa asiakkaalle annettavia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja sekä niiden käyttöön liittyvää muuta tukea hankkimalla niitä yksityiseltä palveluntuottajalta sopimukseen perustuen, jos niiden hankkiminen yksityiseltä palveluntuottajalta on tarpeen tehtävien tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi. Hyvinvointialueen on huolehdittava hyvinvointialueesta annetun lain 7 §:ssä ja tämän lain 8 §:ssä tarkoitetusta järjestämisvastuustaan sekä sen järjestämisvastuulle kuuluvien sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhdenvertaisesta toteutumisesta myös palveluja hankkiessaan. Hankittavien palvelujen on oltava sisällöltään, laajuudeltaan ja määrälliseltä osuudeltaan sellaisia, että hyvinvointialue pystyy huolehtimaan kaikissa tilanteissa järjestämisvastuunsa toteuttamisesta myös hankittavien palvelujen osalta. Hyvinvointialue voi kuitenkin 8 §:n 2 momentin estämättä hankkia kokonaisuudessaan lääketieteelliset tai hammaslääketieteelliset tukipalvelut sekä niihin liittyvän erityisosaamisen, jos se on tarpeen tukipalvelujen laadun, osaamisen ja kustannustehokkuuden turvaamiseksi.

Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992, jälk. potilaslaki) 4 §:n 1 momentin mukaan potilaalle on ilmoitettava hoitoon pääsyn ajankohta. Jos ilmoitettu ajankohta muuttuu, on uusi ajankohta ja muutoksen syy ilmoitettava potilaalle välittömästi. Hoitoon pääsystä ja hoidon järjestämisestä säädetään erikseen.

Potilaslain 4 a §:n mukaan terveyden- ja sairaanhoitoa toteutettaessa on tarvittaessa laadittava tutkimusta, hoitoa, lääkinnällistä kuntoutusta koskeva tai muu vastaava suunnitelma. Suunnitelmasta tulee ilmetä potilaan hoidon järjestäminen ja toteuttamisaikataulu. Suunnitelma on laadittava yhteisymmärryksessä potilaan, hänen omaisensa tai läheisensä taikka hänen laillisen edustajansa kanssa. Suunnitelman sisällöstä ja asiaan osallisista on lisäksi voimassa, mitä niistä erikseen säädetään.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023, asiakastietolaki) 36 §:n 1 momentin mukaan, jos potilas potilaslain 4 §:n 1 momentissa tarkoitettussa tilanteessa joutuu odottamaan hoitoon pääsyä, potilasasiakirjoihin tulee tehdä merkinnät viivästyksen syystä, potilaalle ilmoitetusta hoitoonpääsyajasta ja siitä, että mainitut tiedot on ilmoitettu potilaalle. Potilasasiakirjoihin merkitään myös tieto potilaan ohjaamisesta muuhun hoitopaikkaan. Jos ilmoitettu hoitoonpääsyaika muuttuu, potilasasiakirjoihin merkitään tiedot uudesta ajankohdasta, muutoksen syystä ja siitä, että muutoksesta on ilmoitettu potilaalle.

Terveydenhuoltolain (1326/2010) 51 §:n mukaan hyvinvointialueen on järjestettävä toimintansa siten, että potilas voi saada arkipäivisin virka-aikana saman päivän aikana yhteyden terveystieteelliseen tai muuhun perusterveydenhuollon toimintayksikköön ja saada yksilöllisen arvion tutkimustensa tai hoitonsa tarpeesta ja kiireellisyydestä sekä siitä, minkä terveydenhuollon ammattihenkilön tekemiä tutkimuksia tai antamaa hoitoa potilas tarvitsee. Arvion tekee laillistettu terveydenhuollon ammattihenkilö. Suun terveydenhuollossa arvion voi tehdä myös nimikesuojattu terveydenhuollon ammattihenkilö.

Terveydenhuoltolain 51 b §:n 1 momentin mukaan poiketen siitä, mitä 51 a §:ssä säädetään, 51 §:ssä tarkoitettussa arvioissa, joka koskee perusterveydenhuoltoon kuuluvaa suun terveydenhuoltoa, hammaslääketieteellisesti tarpeelliseksi todettu tutkimus tai tarpeelliseksi todetun hoidon ensimmäinen tutkimus- tai hoitotapahtuma on järjestettävä potilaan terveydentila ja sairauden ennakoitavissa oleva kehitys huomioon ottaen kohtuullisessa ajassa, kuitenkin kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun 51 §:ssä tarkoitettu arvio on tehty.

Terveystenhooltolain 54 §:n mukaan, jos hyvinvointialue ei voi itse tuottaa tutkimuksia, hoitoa tai kuntoutusta 51 a–51 c, 52 tai 53 §:ssä säädetyissä enimmäisajoissa, sen on järjestettävä ne hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) 9 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla tuottamalla ne yhteistoiminnassa toisen hyvinvointialueen kanssa tai hankkimalla ne sopimukseen perustuen muilta palvelun tuottajilta. Palvelusetelin käytöstä säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä annetussa laissa (569/2009). Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 3 luvussa säädetään palvelujen hankkimisesta yksityiseltä palveluntuottajalta. Edellä 51 §:ssä tarkoitettun arvion ja erikoissairaanhoidon tarpeen arvioinnin yhteydessä on arvioitava, pystyykö hyvinvointialue tuottamaan tutkimukset, hoidon ja kuntoutuksen 51 a–51 c, 52 ja 53 §:ssä tarkoitetuissa enimmäisajoissa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023, jälk. valvontalaki) 23 §:n 1 momentin mukaan palvelunjärjestäjän on varmistettava omavalvonnalla sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviensä lainmukainen hoitaminen. Palvelunjärjestäjän on valvottava toimintaansa siten, että sosiaali- ja terveydenhuolto on sisällöltään, laajuudeltaan ja laadultaan sellaista kuin asiakkaiden ja potilaiden tarve ja turvallisuus edellyttävät. Palvelunjärjestäjän on otettava toiminnassaan huomioon, että sosiaalihuollon asiakkaiden ja potilaiden palvelut toteutetaan yhdenvertaisesti.

Valvontalain 23 §:n 2 momentin mukaan palvelunjärjestäjän omavalvontaan kuuluu valvoa oman palvelutuotannon lisäksi eri palveluntuottajien kanssa tekemiensä sopimusten noudattamista sekä ohjata ja valvoa yksityisiä palveluntuottajia ja näiden alihankkijoita jatkuvasti palveluja tuottaessa. Palvelunjärjestäjän on varmistettava omien sekä hankkimiensa palvelujen saatavuus, jatkuvuus, turvallisuus ja laatu. Palvelunjärjestäjän on seurattava myös sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen henkilöstön riittävyyttä sekä tilojen ja laitteiden turvallisuutta ja soveltuvuutta palvelujen toteuttamisessa.

Valvontalain 39 §:n 1–2 momenttien mukaan, jos sosiaali- ja terveysten palvelujen järjestämisessä, tuottamisessa tai toteuttamisessa havaitaan asiakas- tai potilasturvallisuutta vaarantavia puutteita tai muita epäkohtia taikka toiminta on muutoin tämän tai muun sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevan lain vastaista, valvontaviranomainen voi antaa määräyksen puutteiden korjaamisesta tai epäkohtien poistamisesta. Määräystä annettaessa on asetettava määräaika, jonka kuluessa tarpeelliset toimenpiteet on suoritettava.

Valvontaviranomainen voi velvoittaa palvelunjärjestäjän tai palveluntuottajan noudattamaan edellä mainittua määräystä sakon uhalla tai uhalla, että palvelunjärjestäjän tai palveluntuottajan, sen palveluyksikön tai palveluyksikön osan toiminta taikka toiminnassa käytetyn laitteen tai välineen käyttö keskeytetään. Jos asiakas- tai potilasturvallisuus sitä edellyttää, valvontaviranomainen voi määrätä palvelunjärjestäjän tai palveluntuottajan tässä laissa tarkoitetun toiminnan välittömästi keskeytettäväksi tai kieltää palvelunjärjestäjän tai palveluntuottajan toiminnassa käytettävän palveluyksikön, sen osan tai laitteen käytön välittömästi.

Uhkasakkolain (1113/1990) 4 §:n mukaan viranomainen voi asettaa uhkasakon, teettämisuhan tai keskeyttämisuhan, jos niin on laissa säädetty.

Uhkasakkolain 6 §:n 1 momentin mukaan uhkasakko asetetaan määräämällä päävelvoite asianosaisen noudatettavaksi sakon uhalla. Kunkin päävelvoitteen tehosteeksi on asetettava eri uhkasakko. Pykälän 3 momentin mukaan asettamispäätöksestä on käytävä selvästi ilmi, mihin asianosainen on veloitettu ja milloin, mihin mennessä tai mistä lähtien päävelvoitetta on noudatettava. Määräajan pituutta harkittaessa on otettava huomioon päävelvoitteen laatu ja laajuus, veloitettun mahdollisuus noudattaa sitä sekä muut asiaan vaikuttavat seikat.

Uhkasakkolain 8 §:n mukaan uhkasakon suuruutta harkittaessa on otettava huomioon päävelvoitteen laatu ja laajuus, veloitettun maksukyky ja muut asiaan vaikuttavat seikat.

Asiassa saatu selvitys

Johtava hammaslääkäri Hanna Kangasmaan jatkoselvitys 31.1.2025

Ponnisteluista huolimatta Pohjanmaan hyvinvointialueella ei ole vielä päästy tilanteeseen, jossa kiireettömän hoidon aikuispotilaille voitaisiin antaa vastaanottoaika jo yhteydenoton yhteydessä. Kun potilas ottaa yhteyttä suun terveydenhuoltoon, keskitetyssä ajanvarauksessa suun terveydenhuollon ammattilainen arvioi hoidon tarpeen. Mikäli kyseessä on kiireetön hoito, potilas asetetaan hoitojonoon, josta hänet kutsutaan hoitoon. Puhelimessa ilmoitetaan arvioitu jonotusaika kuukauden tarkkuudella, ja hoidon tarpeen arvio kirjataan potilaskertomukseen. Potilaalle kerrotaan, että hän saa vastaanottoajan kirjeitse viimeistään kaksi kuukautta ennen sovittua ajankohtaa. Potilaalle kerrotaan myös mahdollisuudesta hakeutua päivystykseen, mikäli suussa ilmenee päivystyksellistä vaivaa. Jos peruutusajankohta ilmenee, keskitetystä ajanvarauksesta tai hammashoitolasta soitetaan jonossa oleville potilaille järjestyksessä ja kysytään mahdollisuutta saapua peruutusajalle.

Tasavertaisen kohtelun varmistamiseksi vastaanottoajat annetaan jonotusjärjestyksessä. Potilaat voivat asettua hoitojonoon vasta kolme kuukautta ennen kuin heidän edellisen tutkimuksensa yhteydessä yksilöllisesti määritelty tutkimusajankohtansa on. Tällä tavoin pyritään siihen, ettei jonoon asetu henkilöitä, joiden seuraava yksilöllisesti määritelty tutkimusajankohta on todennäköisesti vasta muutaman vuoden kuluttua.

Suun terveydenhuollon palveluiden järjestämisessä suurin painopiste on jo pitkään ollut kiireettömän hoidon saatavuuden parantamisessa. Hoitojonojen purkamiseen on pyritty usealla tavalla. Toimintamalleja on pitkällä aikavälillä yhtenäistetty ja uusia toimintatapoja on otettu käyttöön. Eri ammattiryhmien välistä työnjakoa on pyritty hyödyntämään mahdollisimman hyvin. Hammaslääkäreiden ajanvarauskirjat sekä työjärjestykset on yhtenäistetty niin, että kliininen työaika olisi mahdollisimman hyvin käytössä ja vaikuttavaa. Esihenkilöt ovat seuranneet toimenpiteiden toteutumista aktiivisesti. Lähetekäytänteitä erikoishammashoitoon ja erikoissairaanhoidon on selvennetty ja hoidon porrastuksen suunnittelu ja vaikuttavien hoitoketjujen päivittäminen on jatkunut.

Jononpurkua on toteutettu oman henkilöstön voimin arki-iltaisina ja viikonloppuisin, mutta pääpaino on ollut arkityössä tehtävässä uusien jonopotilaiden hoitoon kutsumisessa. Hammaslääkärit ovat olleet velvoitettuja ottamaan viikoittain hoitoon tietyn määrän potilaita. Henkilöstövuokraus on ollut käytössä eri kunnissa niin perushoidon kuin erikoishammashoidonkin osalta, jolloin omia voimavaroja on voitu suunnata enemmän perushoitoon ja erityisesti kiireettömään hoitoon. Palvelusetelit olivat käytössä elokuuhun 2023 asti.

Pohjoisen ja Vaasa-Laihia-alueen työryhmät ovat vuosina 2022–2023 osallistuneet Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) Hyvä vastaanotto -valmennuksiin, joiden tavoitteena on ollut parantaa hoidon saatavuutta suun terveydenhoidon vastaanotolla sekä lyhentää jonoa ja hoitajaksojen pituutta. Valmennuksen jälkeen kehitystyötä on jatkettu.

Hammaslääkäreiden määrä on ollut pitkään haasteellinen. Tilannetta on vaikeuttanut syksyllä 2024 useita kuukausia jatkuneet YT-neuvottelut sekä niihin liittyvä rekrytointikielto. Vaikka hammaslääkäreiden täyttämättömiä vakansseja oli useita ja työtä kiireettömien hoitojonojen parissa olisi ollut paljon, näitäkään vakansseja ei voinut täyttää. Hammaslääkäriresurssipula on aiheuttanut nopeasti sen, että kun tekijöitä ei ole voinut rekrytointikiellon ja säästövelvoitteen takia korvata, jonot ovat kasvaneet kasvamistaan. Myöskään uusia toimintamalleja ei olla päästy tehokkaasti hyödyntämään, kun tekijät ovat puuttuneet. Myös

pula hoitohenkilöstöstä on ollut jatkuvaa ja se on vähentänyt mahdollisuuksia tehdä työnjakoa, jotta hammaslääkäreiden vastaanottoajat olisi paremmin voitu suunnata aikuisten hoitoon.

Hyvinvointialueen johto on ollut tietoinen suun terveydenhuollon hoitoon pääsyn haasteista. Rahoitusta on esitetty ulkoiseen jononpurkuun, puuttuvan resurssin korvaamiseen henkilöstövuokrauksen avulla sekä palvelusetelitoiminnan jatkamiseen.

Suun terveydenhuollon kiireettömään hoidon saatavuuden parantamiseen ja hoitotakuun saavuttamiseen tullaan vuoden aikana työskentelemään suunnitelmallisesti: 1) jonopotilaita hoidetaan arkityönä, 2) paikallisen sopimuksen voimin arkityön ulkopuolella, 3) palvelusetelitä käytetään edelleen sekä 4) tehdään "valmis potilas"-mallin tyyppistä ulkoistettua jononpurkua. 5) Henkilöstön rekrytointi olemassa oleviin avoimiin vakansseihin on isossa prioriteetissa. Terveyden edistämiseen ja ennaltaehkäisyyn panostetaan ja asukkaita tuetaan suun ja hampaiden omahoidossa vastaanottokäynneillä sekä muilla tavoin.

Koko alueen kattavan potilastietojärjestelmän käyttöönotto helmimaaliskuun 2025 aikana mahdollistaa sen, että potilastiedot ovat nyt tarvittaessa nähtävillä koko alueella. Suunniteltua on, että suun terveydenhuollon potilaiden hoitopaikan valintaa ja liikkumista hyvinvointialueen sisällä tullaan lisäämään. Heti, kun jonotilanne saadaan kääntymään parempaan päin ja on potilaiden tasavertaisen kohtelun puolesta mahdollista, potilaan yhteydenoton yhteydessä annetaan vastaanottoajat suoraan ajanvarauskirjoille ja jono lopetetaan. Aikatauluna on kuluva vuosi 2025. Paljon vaikutusta on sillä, miten saadaan rekrytoitua uutta henkilöstöä avoimiin vakansseihin ja miten rahoitus jononpurkutoimiin saadaan hyvinvointialueella järjestymään. Hoitoon pääsyä seurataan kuukausitasolla THL:n raportoinnin ja aluekohtaisten jonoraporttien avulla. Tiedot julkaistaan myös hyvinvointialueen verkkosivuilla. Suun terveydenhuollon esihenkilöt kertovat jonotilanteesta ja sen muutoksista säännöllisesti henkilöstölle.

Johtava hammaslääkäri Hanna Kangasmaan selvitys ja selitys 5.6.2025

Pohjanmaan hyvinvointialueella odotti 2.6.2025 kiireetöntä hoitoaikkaa hammaslääkärin vastaanotolle koko alueella yli 6 kuukautta 4512 henkilöä. Vuoden 2025 alussa yli 6 kuukautta jonottaneita oli koko alueen tarkastelussa 3538 henkilöä. Pohjoisella alueella yli 6 kuukautta odottaneiden kiireettömän hoidon potilaiden määrät ovat yhteensä 166, Keski-eteläisellä alueella yhteensä 1175 sekä Vaasassa ja Laihiällä yhteensä 3171. Kokonaiskeskiarvo kiireettömän hoidon jonotilanne

Pohjanmaan hyvinvointialueen suun terveydenhuollossa on 2.6.2025 9,5 kuukautta. Kuuden kuukauden hoitotakuun velvoite toteutuu selvityksen antohetkellä Kristiinankaupungissa ja useammassa kunnassa sen toteutuminen on hyvin lähellä (Närpiö, Kruunupyö ja Uusikaarlepyy).

Hyvinvointialueella ei ole päästy tilanteeseen, että kiireettömän hoidon aikuispotilaille pystytään antamaan vastaanottoaika yhteydenoton yhteydessä. Kiireettömän hoidon osalta potilas asetetaan hoitojonoon, josta hänet kutsutaan vastaanotolle. Potilaalle ilmoitetaan arvioitu jonotusaika kuukauden tarkkuudella. Hoidon tarpeen arvio kirjataan potilaskertomukseen ja vastaanottoaika ilmoitetaan kirjeitse viimeistään kaksi kuukautta ennen hoitoa. Yhteydenotossa potilaalle kerrotaan myös mahdollisuudesta hakeutua päivystykseen, mikäli suussa ilmenee päivystyksellistä vaivaa. Vapautuvien peruutusaikojen osalta potilaisiin otetaan yhteyttä jonotusjärjestyksessä keskitetystä ajanvarauksesta tai hammashoitolasta. Vastaanottoajat annetaan jonotusjärjestyksessä. Hoitojonoon voi asettua vasta kolme kuukautta ennen yksilöllisesti määriteltä tutkimusajankohtaa, jotta vältetään ennenaikainen jonoon asettuminen. Kun päästään hoitojonojen purkamisen osalta siihen tilanteeseen, että ollaan hoitotakuussa, potilaille tehdään normaaliin tapaan hoidon tarpeen arvio ja annetaan aika heti yhteydenoton yhteydessä suoraan hammaslääkärin ajanvarauskirjalle.

Suun terveydenhuollon palvelujen järjestämisessä painopiste on ollut kiireettömän hoidon saatavuuden parantamisessa. Päivystys, lasten ja nuorten määräaikaistarkastukset sekä oikomishoito on toteutettu lain edellyttämällä tavalla. Ne vievät merkittävän osan suun terveydenhuollon resursseista.

Hoitojonojen purkaminen Pohjanmaan suun terveydenhuollossa on ollut jatkuvaa ja suunnitelmallista. Toimintamalleja on yhtenäistetty ja uusia toimintamalleja on otettu käyttöön hoidon saatavuuden parantamiseksi. Eri ammattiryhmien välistä työnjakoa on selkiytetty, jotta hammaslääkärit voivat keskittyä aikuisten potilaiden hoitoon. Hammaslääkärin ajanvarauskirjoja ja työjärjestyksiä on yhtenäistetty kliinisen työajan osalta. Hammaslääkäreiden ajanvarauskirjoille on viikoittain varattu ennalta sovittu määrä aikoja jonossa oleville potilaille, ja ajanvaraushenkilöstö on kutsunut potilaita hoitoon.

Lähetekäytänteitä ja hoidon porrastusta erikoishammashoitoon ja erikoissairaanhoidon on selkeytetty, ja vaikuttavien hoitoketjujen päivitys sekä prosessien tarkempi kuvaaminen ovat olleet jatkuvasti työn alla. Jononpurkua on tehty oman henkilöstön voimin sekä arkena että iltaisin ja viikonloppuisin. Pääpaino on ollut arkityössä tehtävässä

jononpurussa. Arkityön ulkopuoliselle jononpurulle on asetettu selkeät tavoitteet.

Palvelusetelit (ns. lohkeamapaketit) helpottivat hoitoon pääsyä elokuuhun 2023 asti, mutta ne on keskeytetty säästösyistä. Ostopalvelurahaa on kohdennettu "valmis potilas" -malliin, jossa ulkoinen palveluntuottaja hoitaa potilaan yhdellä tai muutamalla käyntikerralla valmiiksi. Mallin avulla hoidettiin noin 1500 jonopotilasta vuonna 2023 ja noin 1800 jonopotilasta vuonna 2024. Malli on kilpailutettu keväällä 2025, ja sen avulla hoitojonojen purku on tarkoitus aloittaa viidessä eri hoitolassa kesän 2025 aikana. Tavoitteena on purkaa hoitojonoja 1900 potilaan verran, mikä mahdollistaa hoitotakuun saavuttamisen useammassa yksikössä, erityisesti hyvinvointialueen pohjoisella alueella.

Suun terveydenhuollon työryhmät ovat osallistuneet THL:n hyvä vastaanotto -valmennuksiin vuosien 2022–2023 aikana. Vastaava valmennus on järjestetty myös ruotsinkielisenä ns. SKR- valmennuksena. Valmennuksen tavoitteena on ollut parantaa hoidon saatavuutta suun terveydenhuollon vastaanotoilla sekä lyhentää jonoa ja hoitajaksojen pituutta. Päivystykseen tarvittavien aikojen määrää on laskettu ja arvioitu.

Hammaslääkärimäärä on ollut pitkään haaste. Esihenkilöstö on laatinut aluekohtaiset henkilöstö- ja rekrytointisuunnitelmat. Vaasassa 36 hammaslääkärin vakanssista on selvityksen antohetkellä kolme täyttämättä. Keski-eteläisellä alueella kuten Närpiössä vakanssit ovat olleet pitkään avoinna ilman tekijöitä, kun taas pohjoinen alue on onnistunut rekrytoinnissa parhaiten. Kesäksi koko hyvinvointialueelle on saatu kesäkandidaatteja ja käytännön vaiheen harjoittelijoita. Rekrytoinnin vahvistamiseksi työryhmä keskieteläiseltä alueelta osallistuu sosiaali- ja terveysministeriön (STM) järjestämään Veto- ja pitovoimavalmennukseen, joka jatkuu syksyyn 2025 asti. Rekrytointia haastaa tällä hetkellä hyvinvointialueen säästöihin perustuva täyttölupakäytäntö. Kaikille avoimena oleville hammaslääkärivakansseille haetaan täyttölupaa ja ne pyritään laittamaan auki kesän tai syksyn aikana. Hammashoitajatilanne on parantunut ja hammaslääkäreille on riittänyt työpariksi hammashoitajia.

Hyvinvointialueen ylintä johtoa on informoitu suun terveydenhuollon hoitoon pääsyn haasteista. Rahoitusta on esitetty ulkoiseen jononpurkuun, henkilöstövuokraukseen puuttuvien resurssien osalta sekä palvelusetelitoiminnan jatkamiseen. Vaikka keväällä 2024 saatiin myönteinen päätös lisäresursseista, isot säästövelvoitteet ovat karsineet osan tästä satsauksesta. Vuosi 2025 on Pohjanmaan hyvinvointialueella "jonoton vuosi", mikä nähdään isona mahdollisuutena. Hoitotakuun

saavuttamiseksi ja kiireettömän hoidon saatavuuden parantamiseksi työskennellään suunnitelmallisesti arkityön, paikallisen sopimuksen ja ostopalveluiden ("valmis potilas" -malli) avulla. Terveystietojärjestelmän edistämiseksi ja ennaltaehkäisyssä tehdään moniammatillista yhteistyötä, ja suun terveydenhuollon merkitystä tuodaan esille eri foorumeilla.

Koko alueen kattava potilastietojärjestelmä Lifecare on otettu käyttöön helmi-maaliskuussa 2025. Tämä on mahdollistanut sen, että potilastiedot ovat nähtävillä tarvittaessa koko alueella. 1.9.2025 lähtien asiakkaan valinnanvapautta tullaan laajentamaan. Suun terveydenhuollon potilaiden osalta tämä tarkoittaa sitä, että kolmen alueen sisällä hoitopaikan voi valita vapaammin.

Hoitojonojen purku on arvioitu tapahtuvan selvityksen antohetkellä vuoden 2025 aikana. Paljon vaikutusta on sillä, miten uutta henkilöstöä saadaan rekrytoitua avoimiin vakansseihin ja miten rahoitus jononpurkutoimiin järjestyy. Vaasa-Laihian sekä Mustasaaren ja Maalahti-Korsnäsien osalta realistisempaa on, että hoitojonot saadaan purettua viimeistään kevään 2026 aikana, jos rahoitus saadaan järjestymään. Vuoden 2026 budjettiin on esitetty satsausta suun terveydenhuollon hoidon saatavuuden parantamiseksi.

Hyvinvointialue seuraa kuukausittain hoitoon pääsyä THL:n raporttien ja potilastietojärjestelmän avulla. Tiedot ovat nähtävillä hyvinvointialueen verkkosivuilla.

Hyvinvointialue suhtautuu kaikkiin hallinnollisiin seuraamuksiin, määräykseen tai mahdolliseen uhkasakkoon suurella vakavuudella.

Aluehallintoviraston arviointi ja johtopäätös

Hoitoon pääsy

Terveystietolain 51 b §:n 1 momentti edellyttää, että hammaslääketieteellisesti tarpeelliseksi todettu tutkimus tai tarpeelliseksi todetun hoidon ensimmäinen tutkimus- tai hoitotapahtuma on järjestettävä potilaan terveydentila ja sairauden ennakoitavissa oleva kehitys huomioon ottaen kohtuullisessa ajassa, kuitenkin kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun hoidon tarpeen arvio on tehty.

Hyvinvointialueella on velvollisuus hankkia palveluja muualta, jos hyvinvointialue ei voi itse tuottaa tutkimuksia tai hoitoa säädetyissä enimmäisajoissa. Hoidon tarpeen arvioinnin yhteydessä on arvioitava, pystyykö hyvinvointialue tuottamaan tutkimukset ja hoidon säädetyissä enimmäisajoissa. Jos oma hyvinvointialue ei pysty hoitamaan potilasta

säädetyssä enimmäisajassa, sen on terveydenhuoltolain 54 §:n mukaan järjestettävä potilaalle mahdollisuus päästä hoitoon muualle, joko toiselle hyvinvointialueelle yhteystoiminnassa sen kanssa tai ostopalveluihin. Palvelusetelin käytöstä säädetään erikseen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä annetussa laissa (569/2009). Terveydenhuoltolain 54 §:n mukaan, jos hyvinvointialue ei voi itse tuottaa tutkimuksia, hoitoa tai kuntoutusta 51 a – 51 c, 52 tai 53 §:ssä säädetyissä enimmäisajoissa, hyvinvointialueen on järjestettävä ne yhteystoiminnassa toisen hyvinvointialueen kanssa tai hankkimalla ne sopimukseen perustuen muilta palvelun tuottajilta. Mainitun säännöksen esitöiden (HE 74/2022 vp, s. 127) mukaan, – koska säännöstä on toteutettu vaihtelevasti – uudeksi pykälän 2 momentiksi lisättiin säännös, jonka mukaan 51 §:n mukaisen arvion yhteydessä tulee arvioida myös se, pystyykö hyvinvointialue toteuttamaan potilaan tarvitseman hoidon säädetyissä määräajoissa. Jos tarpeelliseksi todettua hoitoa ei pystytä toteuttamaan, tulee hoito järjestää hankkimalla se muilta palveluntuottajilta. Tämä on ollut säännöksen tarkoitus jo aiemminkin, mutta täsmennyksellä on tarkoitus korostaa veloitteen noudattamista.

Sosiaali- ja terveysministeriö on 24.3.2025 antamassaan ohjausasiakirjassa (Ohje: Perusterveydenhuollon kiireettömään hoitoon pääsyä koskevien säännösten soveltaminen) todennut muun muassa seuraavaa: Potilas voidaan ohjata myös toiseen saman hyvinvointialueen yksikköön, jos potilaan oma terveysasema ei voi antaa hoitoa enimmäisajassa, vaikkei tästä nimenomaista säännöstä terveydenhuoltolaissa olekaan, koska hyvinvointialue voi ostaa palveluita hoitotakuulainsäädännön noudattamiseksi yksityiseltä palveluntuottajalta tai tuottaa niitä yhteystoiminnassa toisen hyvinvointialueen kanssa. Hyvinvointialueen terveysasemilla, hammashoitoloissa tai muissa vastaavissa erillisissä yksiköissä voi myös olla erilainen palveluvalikoima, tai joissakin yksiköissä voi olla vastaanottoa vain muutamana päivänä viikossa, minkä takia potilas voidaan myös ohjata toiseen yksikköön. Vapaata toiseen yksikköön ohjausta rajoittaa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021, sote-järjestämislaki) 4 §:n säännös, jonka mukaan palvelut on toteutettava lähellä asiakkaita. Täten hoitotakuulainsäädännön noudattaminen edellyttää, että toimipisteet, johon potilas ohjataan hoitotakuulainsäädännön veloitteiden noudattamiseksi, on sijaittava kohtuullisen välimatkan päässä. Enimmäisvälimatkaa ei ole määritetty.

Oikeusasiamies on ratkaisukäytännössään (mm. dnro 4041/4/10) katsonut lainvastaiseksi menettelyn, jossa terveyskeskuksen tiedossa on ollut, ettei se itse voi antaa hoitoa lainsäädännön edellyttämissä enimmäisajoissa, eikä se kuitenkaan viivytyksettä ja

enimmäisaikojen puitteissa ole järjestänyt mahdollisuutta saada hoitoa muilta palveluntuottajilta.

Pohjanmaan hyvinvointialueen antamista selvityksistä ilmenee, että pääsy perusterveydenhuoltoon kuuluvaan suun terveydenhuoltoon ei toteudu terveydenhuoltolain 51 § b:n edellyttämässä ajassa. 2.6.2025 tilanteen mukaan hoitoon pääsy toteutuu lain edellyttämällä tavalla kuuden kuukauden kuluessa ainoastaan Kristiinankaupungissa, jossa keskimääräinen jonotusaika on 1,5 kuukautta. Lain sallimat enimmäisajat ylittävät Vaasassa ja Laihialla (jonotusaika 16 kk), Mustasaassa ja Maalahti-Korsnäsissä (13 kk), Pietarsaassa ja Vöyrillä (9 kk), Pedersöressä ja Luodossa (8 kk) sekä Kruunupyssä, Närpiössä ja Uusikaarlepyssä (7 kk).

Pohjanmaan hyvinvointialueen 1.12.2025 päivitettyjen internetsivujen Kiireetön hoito (luettu 8.12.2025) mukaan kiireettömän hoidon jonotilanne suun terveydenhuollossa toteutuu lain mukaisesti Kruunupyssä, Luodossa, Pedersöressä, Pietarsaassa, Uusikaarlepyssä (jonotusaika 4 kk), Vöyrillä ja Närpiössä (jonotusaika 6 kk) sekä Kristiinankaupungissa (1–2 kk). Hoitotakuu ylittyy Mustasaassa (jonotusaika 8 kk), Vaasassa (14 kk) Laihialla (7 kk) ja Maalahdessa (15 kk).

Aluehallintoviraston 12.11.2024 antaman ratkaisun (LSSAVI/12964/2024, hyvinvointialueen internetsivut, luettu 11.11.2024) mukaan hoitojonot olivat tuolloin Mustasaassa 12 kk Vaasassa 16 kk, Laihialla 14 kk ja Maalahdessa 9 kk. Hyvinvointialue on arvioinut, että hoitotakuun toteutuminen on saavutettavissa vuoden 2025 aikana, mutta viimeistään keväällä 2026 Vaasa-Laihian, Mustasaaren ja Maalahti-Korsnäsien osalta, jos tarvittava rahoitus järjestyy.

Aluehallintovirasto toteaa, että vaikka hyvinvointialue on ryhtynyt omavalvonnallisiin toimenpiteisiin kiireettömän hoidon saatavuuden parantamiseksi suun terveydenhuollossa, hoitotakuun toteutumisessa terveydenhuoltolain sallimassa enimmäisajassa on edelleen merkittäviä puutteita Mustasaassa, Vaasassa, Laihialla ja Maalahdessa. Selvityksen mukaan rekrytointihaasteet ja hyvinvointialueen taloudelliset reunaehdot ovat hidastaneet tilanteen saamista lain edellyttämälle tasolle.

Aluehallintovirasto viittaa Pohjanmaan hyvinvointialueen kuntayhtymän ja Pohjanmaan hyvinvointialueen suun terveydenhuollon valvontahistoriaan vuodesta 2022 alkaen (aluehallintovirasto on antanut huomautuksen Pohjanmaan hyvinvointialueelle 17.8.2023, LSSAVI/12203/2022 ja 12.11.2024, LSSAVI/12964/2024) ja toteaa, että

edellä kuvatut haasteet eivät ole uusia vaan ne ovat olleet jo pitkään tiedossa.

Aluehallintovirasto toteaa Pohjanmaan hyvinvointialueen laiminlyöneen toistuvasti järjestämisvastuutaan suun terveydenhuollon palveluissa aluehallintoviraston antamista hallinnollisista ohjauksista huolimatta. Vuoden 2025 alussa Pohjanmaan hyvinvointialueella kiireettömään suun terveydenhuoltoon hoitoon pääsyä odotti 3538 potilasta. Kesäkuussa 2025 vastaava luku 4512 potilasta. Tämä osoittaa merkittävää kasvua yli kuusi kuukautta hoitoon pääsyä odottaneiden potilaiden määrässä. Pohjanmaan hyvinvointialueen suun terveydenhuollon kiireettömässä hoitoon pääsyssä on vakavia puutteita, koska hoitoon pääsy ei toteudu terveydenhuoltolain 51 b §:n 1 momentin mukaisesti.

Aluehallintovirasto toteaa, että julkisen vallan on organisoitava terveystalvaelunsa siten, että palvelujen tarjonta vastaa hoidon tarvetta, ja kansalaisten oikeus laissa säädettyihin terveystalvaeluihin toteutuu. Aluehallintovirasto korostaa, ettei toiminnan organisointiin tai resursseihin liittyvillä seikoilla voida perustella poikkeamista siitä, mitä lainsäädäntö edellyttää. Pohjanmaan hyvinvointialueen on järjestettävä potilaan hammaslääketieteellisesti tarpeelliseksi katsottu hoito potilaan terveydentila ja hoidon edellyttämä kiireellisyys huomioon ottaen terveydenhuoltolaissa säädetyn mukaisesti.

Edellä todetun perusteella aluehallintovirasto määrää sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain 39 §:n 1 momentin nojalla Pohjanmaan hyvinvointialueen huolehtimaan siitä, että kiireettömään suun terveydenhuoltoon pääsee Mustasaassa, Vaasassa, Laihialla ja Maalahdessa kuuden kuukauden enimmäisajan kuluessa hoidon tarpeen arvioinnista terveydenhuoltolain 51 b §:n 1 momentin mukaisesti. Toiminta on saatettava lainmukaiseksi ja jo syntynyt kiireettömän hoidon jono on purettava kahdeksan (8) kuukauden kuluessa määräyksen antamisesta.

Hoitoon pääsyn ajankohdan ilmoittaminen

Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992, myöhemmin potilaslaki) 4 §:n 1 momentin mukaan potilaalle on ilmoitettava hoitoon pääsyn ajankohta. Jos ajankohta muuttuu, on uusi ajankohta ja muutoksen syy ilmoitettava potilaalle välittömästi. Säännös tarkoittaa mainittua säännöstä koskevien lain esitöiden (HE 77/2004 vp, s. 44–45) mukaan sitä, että potilaan pitää saada tietää milloin hän pääsee hoitoon, eikä häntä voida laittaa odottamaan hoitoa epämääräiseksi ajaksi. Kun hoitoon pääsyn ajankohta voidaan ilmoittaa, saadaan myös selville, täytyykö hoitoa potilaalle mahdollisesti hankkia muilta palveluntuottajilta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023, myöhemmin asiakastietolaki) 36 §:n 1 momentin mukaan, jos potilas potilaslain 4 §:n 1 momentissa tarkoitetussa tilanteessa joutuu odottamaan hoitoon pääsyä, potilasasiakirjoihin tulee tehdä merkinnät viivästyksen syystä, potilaalle ilmoitetusta hoitoon pääsyajasta ja siitä, että mainitut tiedot on ilmoitettu potilaalle. Potilasasiakirjoihin merkitään myös tieto potilaan ohjaamisesta muuhun hoitopaikkaan. Jos ilmoitettu hoitoon pääsyaika muuttuu, potilasasiakirjoihin merkitään tiedot uudesta ajankohdasta, muutoksen syystä ja siitä, että muutoksesta on ilmoitettu potilaalle.

Eduskunnan oikeusasiamies on ratkaisukäytännössään (esim. dnro:t 4041/4/10, 3160/4/10 ja 3656/4/09) todennut, että terveydenhuollon toimintayksikkö menettelee lainvastaisesti ainakin silloin, kun potilaalle ei lainkaan ilmoiteta hoitoon pääsyn ajankohtaa, vaan hänet jätetään jonoon odottamaan hoitoon pääsyä. Oikeusasiamiehen ratkaisukäytännössä on pidetty riittävänä, että hoitoon pääsyn ajankohta ilmoitetaan kuukauden tarkkuudella (mm. EOAK/3335/2020). Lisäksi valtioneuvoston oikeuskansleri (dnro OKV/1620/1/2009) ja eduskunnan oikeusasiamies (dnro 1678/4/09) ovat todenneet epäasianmukaiseksi käytännön, jossa potilas saa tutkimusajan lakisääteisen enimmäisajan puitteissa, mutta hänet asetetaan tutkimuksen jälkeen jonoon odottamaan hoitoa. Oikeusasiamiehen ratkaisussa dnro 3964/4/08 on todettu, että potilaan hoidon voidaan katsoa alkaneen, kun potilas on käynyt vastaanotolla. Potilaan hoitoa tulee jatkaa hammaslääkärin tekemän tutkimuksen jälkeen diagnoosin täsmennyttyä ilman, että hänet asetetaan hoitojonoon.

Aluehallintovirasto katsoo, että hyvinvointialueen ajanvarauskäytännöt poikkeavat potilaslain 4 §:n edellyttämästä toimintatavasta. Hyvinvointialueella kiireetöntä hoitoa tarvitseva potilas asetetaan hoitojonoon odottamaan kutsua hoitoon, eikä hänelle anneta vastaanottoaikaa yhteydenoton yhteydessä. Potilaalle ilmoitetaan arvioitu jonotusaika kuukauden tarkkuudella ja hänelle lähetetään hoitoaika kirjeitse viimeistään kaksi kuukautta ennen ajankohtaa. Aluehallintovirasto toteaa, että potilaalle tulee potilaslain 4 §:n mukaisesti ilmoittaa hoitoon pääsyaika hoidon tarpeen arvioinnin mukaisesti täsmällisesti, kuitenkin vähintään kuukauden tarkkuudella, ilman että potilas asetetaan jonoon määrittelemättömäksi ajaksi.

Edellä lausutun perusteella aluehallintovirasto määrää valvontalain 39 §:n 1 momentin nojalla Pohjanmaan hyvinvointialueen huolehtimaan siitä, että suun terveydenhuollossa Pohjanmaan hyvinvointialueella ilmoitetaan potilaille hoitoon pääsyn ajankohta Mustasaarella, Vaasassa,

Laihialla ja Maalahdessa potilaslain 4 §:n mukaisesti hoidon tarpeen arvion yhteydessä. Toiminta on saatettava lainmukaiseksi kahdeksan (8) kuukauden kuluessa määräyksen antamisesta.

Uhkasakon asettaminen

Aluehallintovirasto on 17.8.2023 antamallaan päätöksellä antanut Pohjanmaan hyvinvointialueelle huomautuksen vastaisen varalle siitä, että sen tulee järjestää kiireetön hoitoon pääsy suun terveydenhuollossa siten, että potilas pääsee hammaslääkärin vastaanotolle viimeistään kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun hoidon tarve on arvioitu. Lisäksi aluehallintovirasto on kiinnittänyt hyvinvointialueen huomiota siihen, että potilaalle tulee ilmoittaa hoitoon pääsyn ajankohta potilaslain 4 §:n mukaisesti.

Aluehallintovirasto on 12.11.2024 antamallaan päätöksellä antanut hyvinvointialueelle huomautuksen siitä, että kiireetön suun terveydenhuollon hoitoon pääsy ei ole toteutunut neljän kuukauden kuluessa hoidon tarpeen arvioinnista. Lisäksi aluehallintovirasto on antanut huomautuksen siitä, että potilaille ei ole ilmoitettu hoitoon pääsyn ajankohtaa potilaslain 4 §:n mukaisesti. Aluehallintoviraston harkinnassa oli sakon uhalla velvoittavan määräyksen antaminen Pohjanmaan hyvinvointialueelle suun terveydenhuollon palveluiden saattamiseksi lain edellyttämälle tasolle.

Aluehallintovirasto voi valvontalain 39 §:n 2 momentin nojalla velvoittaa palvelunjärjestäjän sakon uhalla noudattamaan saman pykälän 1 momentin nojalla antamaansa määräystä sosiaali- ja terveystalouden palvelujen järjestämisessä, tuottamisessa tai toteuttamisessa havaittujen asiakas- tai potilasturvallisuutta vaarantavien puutteiden korjaamisesta tai epäkohtien poistamisesta.

Pohjanmaan hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevassa suun terveydenhuollossa Mustasaassa, Vaasassa, Laihialla ja Maalahdessa on vakavia puutteita. Aluehallintovirasto katsoo, ettei Pohjanmaan hyvinvointialue ole ryhtynyt riittävinä pidettäviin toimenpiteisiin suun terveydenhuollon toiminnan ja sen voimavarojen muuttamiseksi Mustasaassa, Vaasassa, Laihialla ja Maalahdessa, vaan hoitoon pääsy on heikentynyt edelleen.

Pohjanmaan hyvinvointialueen suun terveydenhuollon toiminta Mustasaassa, Vaasassa, Laihialla ja Maalahdessa vaarantaa vakavasti potilaiden oikeuden saada suun terveydenhuollon palvelut laadukkaasti ja yhdenvertaisesti hoidon tarpeensa mukaisesti lainsäädännön edellyttämiä enimmäisaikoja noudattaen. Hoidon laatuun sisältyy edellytys hoidon

toteuttamisesta oikeaan aikaan turvallisesti ja asianmukaisesti. Potilaan saaman hoidon tulee myös olla vaikuttavaa ja lisätä potilaan terveyttä. Potilaan hoitoa ei voida pitää asianmukaisena, jos hoito pitkittyy tai viivästyy siten, että potilaan ennuste heikkenee.

Aluehallintovirasto toteaa, että terveydenhuoltolain hoitoon pääsyn määräaikoja ja potilaslain hoitoon pääsyn ilmoittamista koskevat säännökset ovat yksiselitteisiä ja niitä on tullut noudattaa. Pohjanmaan hyvinvointialue on toiminut lainvastaisesti jättäessään noudattamatta terveydenhuoltolaissa ja potilaslaissa säädetyt vaatimukset.

Koska Pohjanmaan hyvinvointialueen järjestämisvastuulla oleva suun terveydenhuolto Mustasaassa, Vaasassa, Laihialla ja Maalahdessa ei aluehallintoviraston aiemmista valvonnallisista toimista huolimatta edelleenkään toteudu lainsäädännön edellyttämällä tavalla eikä hyvinvointialue ole aluehallintoviraston aiemmin antaman hallinnollisen ohjauksen jälkeen ryhtynyt riittävinä pidettäviin toimenpiteisiin puutteiden poistamiseksi ja toiminnan lainvastaisuuden korjaamiseksi, aluehallintovirasto katsoo perustelluksi asettaa määräysten noudattamisen tehosteeksi yhteensä 800 000 euron uhkasakon eriteltynä määräyksittäin edellä ratkaisuosassa todetun mukaisesti.

Uhkasakon määrää harkittaessa on uhkasakkolain 8 §:n mukaisesti otettu huomioon päävelvoitteen laatu ja laajuus, velvoitetun maksukyky ja muut asiaan vaikuttavat seikat. Uhkasakko asetetaan suuruudeltaan sellaiseksi, ettei lainvastaisten olosuhteiden ylläpitäminen muodostu Pohjanmaan hyvinvointialueelle taloudellisesti tarkoituksenmukaisemmaksi vaihtoehdoksi kuin laissa säädettyjen velvoitteiden täyttäminen.

Selvityspyyntö

Valvontalain 32 §:n 2 momentissa säädetyn valvontatehtävänsä toteuttamiseksi aluehallintovirasto pyytää Pohjanmaan hyvinvointialuetta antamaan selvityksensä siitä, mihin toimenpiteisiin hyvinvointialue on tässä päätöksessä todettujen epäkohtien korjaamiseksi ryhtynyt.

Aluehallintoviraston toiminta päättyy 31.12.2025 ja uusi valtakunnallinen Lupa- ja valvontavirasto (LVV) aloittaa toimintansa 1.1.2026.

Pohjanmaan hyvinvointialueen tulee antaa 31.8.2026 mennessä LVV:lle selvitys siitä, mihin toimenpiteisiin hyvinvointialue on tässä päätöksessä todettujen epäkohtien korjaamiseksi ryhtynyt. Selvitykseen tulee liittää tiedot hoitoon pääsyajoista, hoitoon pääsyn ajankohdan ilmoittamisesta ja mahdollisista jonoon asetetuista hoitoa odottavista potilaista (jonossa

olevien potilaiden sekä yli kuusi kuukautta hoitoon pääsyä odottaneiden potilaiden lukumäärä).

Määräajan pituutta harkittaessa on otettu huomioon päävelvoitteet, eli hoitoon pääsyn järjestäminen kuuden kuukauden enimmäisajassa sekä hoitoon pääsyn ajankohdan ilmoittaminen potilaalle. Lisäksi arvioinnissa on huomioitu lainvastaisten toimien laajuus, hyvinvointialueen edellytykset määräjän noudattamiseen sekä muut asiaan vaikuttavat seikat. Näihin kuuluu muun muassa se, että aluehallintovirasto on jo aiemman valvontaprosessin aikana puuttunut suun terveydenhuollossa esiintyneisiin epäkohtiin ja antanut Pohjanmaan hyvinvointialueelle hallinnollista ohjausta. Hyvinvointialue rikkoo edelleen terveydenhuoltolaissa ja potilaslaissa säädettyjä velvoitteita.

Aluehallintovirasto korostaa, että Pohjanmaan hyvinvointialueen tulee osoittaa riittävät resurssit terveydenhuollon palveluihin. Sen käytettävissä on oltava riittävästi terveydenhuollon ammattihenkilöitä, ja henkilöstön rakenteen sekä määrän on vastattava terveydenhuollon palvelujen tarvetta.

Sovelletut oikeusohjeet

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) 4 §, 8 § ja 12 §
Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta (741/2023) 23 §, 32 § ja 39 §
Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992) 3 §, 4 § ja 4 a §
Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä (703/2023) 28 §, 29 § ja 36 §
Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 26 §, 51 §, 51 b §, 54 § ja 55 §
Suomen perustuslaki (731/1999) 19 § ja 22 §
Ulkasakkolaki (1113/1990) 4 §, 6 § ja 8 §

Muutoksenhaku

Tähän päätökseen saa hakea muutosta Vaasan hallinto-oikeudesta liitteenä olevan valitusosoituksen mukaisesti.

Salassapito

Tämä päätös ei sisällä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) nojalla salassa pidettävää tietoa.

Lisätiedot

Lisätietoja antaa tarvittaessa ylitarkastaja Maarit Penttilä,
etunimi.sukunimi@avi.fi puh. 0295 018 567.

Juristi

Annika Rajala

Ylitarkastaja

Maarit Penttilä

Aluehallintovirasto käyttää sähköistä hyväksyntää, jonka merkinnät ovat asiakirjan lopussa.

Jakelu ja suoritemaksu

Jakelu	Pohjanmaan hyvinvointialue, aluehallitus
Tiedoksi	Pohjanmaan hyvinvointialue, johtava hammaslääkäri Hanna Kangasmaa Pohjanmaan hyvinvointialue, omavalvontayksikkö Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, Valvira
Suoritemaksu Maksuton	
Liite	Valitusosoitus

Tämä asiakirja LSSAVI/9017/2025 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument LSSAVI/9017/2025 har godkänts elektroniskt

Esittelijä Penttilä Maarit 10.12.2025 14:17

Ratkaisija Rajala Annika 10.12.2025 14:25